

3. 8. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Při absenci zákonných důvodů vydědění náleží nepominutelnému dědici jen povinný díl a nikoliv dědický podíl

V odborné literatuře panuje neshoda ohledně výkladu ust. § 1650 o. z., a to sice tom, zdali při absenci zákonných důvodů vydědění náleží nepominutelnému dědici dědický podíl (první závěr), anebo jen povinný díl (druhý závěr). Obvodní soud pro Prahu 4 se v rozsudku sp. zn. 12 C 25/2021, ze dne 8. 2. 2022 přiklonil k závěru druhému.

Skutkový stav:

V nyní projednávané věci se žalobce postupem upraveným v § 168 a § 170 z. ř. s. pro spor o dědické právo domáhá určení, že je jediným dědicem zůstavitele s tím, že byl ze strany zůstavitele neplatně vyděděn, neboť nebyl naplněn zákonný důvod vydědění. Nerozporuje přitom pravost listiny o vydědění, ani netvrdí jiný důvod její neplatnosti. Nebylo přitom zjištěno, že by zůstavitel zanechal závěť. Soud z níže rozvedených důvodů shledal, že v popsané situaci není dán spor o dědické právo. I pokud by totiž skutečně zákonný důvod vydědění nebyl naplněn, neměl by žalobce právo na pozůstalost ani podíl z ní, nýbrž by mu náležela pouze ochrana nepominutelného dědice upravená v ustanovení § 1650 a § 1654 o.z. Žalobce by v takovém případě měl za dědici (žalovanými) pohledávku na zaplacení peněžité částky odpovídající hodnotě jeho povinného dílu.

Jako argument pro první závěr pak byla uvedena v odborné literatuře skutečnost, že podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod se dědění zaručuje (viz Svoboda, J. § 1650. In Fiala, R., Drápal, L. a kol.: Občanský zákoník IV. Dědické právo /§ 1475-1720 Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 428-429, či Bednář, V. Několik poznámek k vydědění. Bulletin advokacie. 2018, č. 10, s. 25 an.).

Na druhé straně byl pak oproti tomu vysloven názor, že v případě nenaplnění zákonných důvodů vydědění se neplatnost listiny o vydědění projevuje pouze tím, že nepominutelnému dědici zůstává právo na povinný díl (výplatu jeho hodnoty v penězích), nenáleží mu však právo na podíl z pozůstalosti. Jako argumenty pro tento druhý závěr byla uvedena vůle zůstavitele odejmout nepominutelnému dědici právo na pozůstalost a dále skutečnost, že, „pokud by neplatně vyděděný nepominutelný dědic (§ 1650 ObčZ) měl zpět své dědické právo, byl by tento výslovně vyloučený nepominutelný dědic v lepším postavení než ten, kdo byl zůstavitelem pouze mlčky opominut (§ 1651 odst. 1 ObčZ) nebo vyděděn bez uvedení důvodu (§ 1648 ObčZ), když v takových případech také náleží nepominutelnému dědici jen právo na povinný díl“ (viz Talanda, A., Talandová, I. Postavení nepominutelného dědice. Právní rozhledy. 2018, č. 7, s. 229 an., či Kittel, D. § 1650 In Petrov, J., Výtisk, M, Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1591-1592).

Soud se přiklonil k druhému z citovaných výkladů § 1650 o. z., a tedy k názoru, že vydědí-li zůstavitel nepominutelného dědice, aniž by byly naplněny zákonné důvody vydědění a aniž by bylo sepsáno pořízení pro případ smrti, má takto neplatně vyděděný nepominutelný dědic pouze právo na výplatu hodnoty povinného dílu v penězích, nikoliv však na podíl z pozůstalosti.

Uvedený výklad totiž nejen odpovídá jazykovému vyjádření § 1650 o. z., ale především i jeho smyslu a účelu, kterým je ochrana postavení nepominutelného dědice za současného respektování kvalifikovaně vyjádřené poslední vůle zůstavitele. Právě zásada autonomie vůle zůstavitele (testovací autonomie) představuje vůdčí princip dědického práva a této zásadě by zjevně odporovalo, pokud by vyděděný potomek měl nabýt podíl z pozůstalosti, či dokonce pozůstalost celou, ačkoliv právě to si zůstavitel výslovně nepřál a přestože takto přísný standard ochrany nepominutelného dědice z textu zákona ani nevyplývá.

Nelze se pak ztotožnit ani s argumentem, podle nějž uvedené závěry představují porušení čl. 11 odst. 1 věty třetí Listiny základních práv a svobod, podle nějž se dědění zaručuje: tato záruka spočívá v povinnosti státu zajistit hmotněprávní úpravu dědění v souladu se základními ústavními principy a také procesní možnost efektivně se svých dědických práv domáhat (Srov. Tomoszek, M., Vomáčka, V. Čl. 11 In Husseini, F. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021 s. 362-421), z podstaty věci z ní však nemůže za všech okolností plynout nárok na nabytí celé pozůstalosti či její poměrné části i navzdory vůli zůstavitele.

Na okraj pak lze dodat, že k obdobným závěrům ve vztahu k následkům nenaplnění zákonných důvodů vydědění jako soud v nyní projednávané věci dospěla též německá a rakouská doktrína (srov. k tomu Talandová, I. Vyloučení práv nepominutelného dědice a jeho procesní postavení. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci Olomouc, 2019, s. 82-83).

I žalobce v nyní projednávané věci se nachází v pozici nepominutelného dědice (jediného syna zůstavitele), který nerozporuje, že listina o vydědění z 26. 11. 2012 skutečně vyjadřuje vůli zůstavitele, a jako jediný důvod neplatnosti této listiny tvrdí nenaplnění zákonných důvodů vydědění - konkrétně žalobce poukazuje na to, že se zůstavitelem sice skutečně nebyli v žádném kontaktu, tuto situaci však měl zavinit zůstavitel, nikoliv žalobce.

Při aplikaci výše rozvedených právních závěrů na projednávanou věc je pak zřejmé, že i v této situaci žalobci může - v případě, by jeho skutková tvrzení byla pravdivá, a důvody vydědění by tak skutečně nebyly dány - náležet pouze zákonná ochrana nepominutelného dědice v podobě práva na výplatu hodnoty povinného dílu, nikoliv však právo na celou pozůstalost.

Zbývá dodat, že jiný závěr by nejen odporoval právní úpravě obsažené v § 1650 a § 1654 o. z., ale v poměrech projednávané věci by se též jevil zjevně nespravedlivým vůči žalovaným: Mezi účastníky je v podstatě nesporné, že zůstavitel nebyl s žalobcem v žádném kontaktu a se žalovanými naopak vztahy udržoval (jakkoliv spor naopak panuje ohledně příčin této situace, které mohou být pro naplnění zákonných důvodů vydědění rozhodnými). Současně je pak zřejmé, že zůstavitel v listině o vydědění sepsané ve formě notářského zápisu vyjádřil svou vůli, aby žalobce nedědil, a lze důvodně předpokládat, že tak učinil v očekávání nástupu zákonné posloupnosti dalších dědických skupin, do nichž spadají žalovaní. Pokud by měl soud nyní určit, že právě žalobce je jediným dědicem zůstavitele, představoval by takový závěr nepřiměřený zásah do zůstavitelovy poslední vůle.

Závěr:

Pokud je mi známo, Nejvyšší soud doposud neměl příležitost se k této otázce vyjádřit. Nezbyvá tedy než vyčkat, na jakou stranu se postaví. Každopádně je již nyní jisté, že právní postavení nepominutelného dědice se v pozůstalostním řízení oproti předchozí právní úpravě výrazně oslabilo (a to bez ohledu na to, jaký bude nakonec verdikt Nejvyššího soudu).

JUDr. Vladimír Janošek,
advokát

trvale spolupracující s ARROWS advokátní kancelář, s.r.o.

Plzeňská 3350/18
150 00 Praha 5 - Smíchov

Tel.: +420 731 773 563
e-mail: janosek@arws.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)